

УДК [379.147:811.161.2]:37.091.212-027.63(045)

**Фурт Д. В.,
старший викладач**

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: dariafurt@gmail.com

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТАМИ

UDC [379.147:811.161.2]:37.091.212-027.63(045)

**Furt D. V.,
Senior Lecturer**

Donetsk National University of Economics and Trade named
after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: dariafurt@gmail.com

THE ROLE OF MOTIVATION IN THE PROCESS OF STUDYING FOREIGN LANGUAGES

***Мета.** Проаналізувати проблему мотивації студентів при вивченні іноземних мов, визначити різні погляди на проблему, виокремити теорії вивчення мотивації та розглянути види мотивації студентів.*

***Методи.** Основні наукові результати отримані з використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: систематизації й узагальнення, теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу.*

***Результати.** Узагальнено теоретичні знання щодо поняття «мотивація». Розглянуто погляди різних науковців на проблему. Визначено специфічні фактори навчальної мотивації. Проаналізовано відмінність внутрішньої мотивації від зовнішньої та розглянуто думки вчених з приводу цього питання. Визначено теорії мотивації та окреслено завдання викладача щодо підвищення мотивації студентів під час вивчення іноземної мови.*

***Ключові слова:** мотивація, студенти, внутрішня мотивація, зовнішня мотивація, фактори мотивації.*

Постановка проблеми. В епоху глобалізації всіх сфер суспільного життя проблема мотивації у вивченні іноземних мов стає надзвичайно актуальною. Зміни соціокультурного контексту суспільного життя змінюють вимоги, які суспільство висуває до освіти взагалі і до мовного навчання зокрема.

Оскільки у цій ситуації відсутня «природна необхідність» в іноземній мові, стимульованим фактором є мотивація засвоєння іноземної мови. Під мотивацією розуміється система спонукальних дій, що спрямовують навчальну діяльність студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитком теорії мотивації займалися зарубіжні психологи. У роботах відомого німецького вченого Х. Хекхаузена надано теоретичний та методологічний аналіз мотивації досягнення, теоретичні розробки цього феномена, його експериментальні дослідження й підходи до діагностики. У своїй унікальній праці «Мотивація та діяльність» він запропонував узагальнювальний виклад психології мотивації, що виводить цю сферу на принципово новий рівень. Застосовуючи методики інших вчених (Murray, 1938, 1943 та Morgan, Murray 1935), включаючи використання тематичного апперцептивного тесту, він вніс істотний внесок у вимір тенденцій «надії на успіх» та «боязні невдачі» [8].

Оригінальну концепцію мотивації, що синтезує погляди Б. Спінози, В. Вундта, К. Левіна, У. Джеймса, У. Макдауголла та низки сучасних авторів, які тісно пов'язують

мотивацію й емоції, навів у своїй монографії «Психологія розвитку мотивації» В. Вілюнас, стверджуючи, що емоції породжують на рівні психіки мотивацію. Саме різноманітні емоційні відносини, що визначаються мотивацією, служать тим орієнтиром, підкорюючись яким індивід здійснює необхідні для життя дії [2].

Значний внесок у розробку проблем мотивації вніс Девід Макклелланд. У ході спеціальних досліджень він встановив, що «мотив досягнення» є ключовим фактором у економічному зростанні [5]. Люди з вираженою потребою у досягненні мети краще виконують завдання помірної складності, беруть на себе відповідальність за результати своєї діяльності, прагнуть отримати зворотній зв'язок щодо її успішності та намагаються винайти або освоїти нові, більш ефективні способи виконання різних завдань.

Наразі мотиви навчальної діяльності глибоко вивчаються вітчизняними психологами та педагогами: І. Гликманом, В. Ковальовим, А. Марковою, Т. Матіс, А. Орловим, Н. Скороходовою, В. Якуніним та іншими.

Метою статті є аналіз поняття «мотивація» та узагальнення поглядів різних науковців на цю проблему.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під мотивацією слід розуміти організацію навчальної діяльності, спрямованої на більш глибоке вивчення дисципліни, вдосконалення й прагнення розвивати потреби пізнання. При цьому необхідно створювати умови в освітній діяльності, що сприяють розвитку у студента високого рівня пізнавального інтересу до вивчення мови.

А. Петровський та М. Ярошевський визначають мотив як те, що рухає живою істотою, заради чого воно витрачає свою життєву енергію [6].

Згідно з визначенням І. Зимньої, мотив — це те, що пояснює характер мовної дії, тоді як комунікативні наміри висловлюють те, яку комунікативну мету переслідує студент [5].

Навчальна мотивація визначається низкою специфічних факторів:

- особливостями того, хто навчається (стать, самооцінка, рівень інтелектуального розвитку);
- особливостями викладача та його ставлення до педагогічної діяльності;
- організацією педагогічного процесу;
- специфікою навчального предмета (у нашому випадку іноземної мови).

На підставі перерахованих вище факторів навчальну мотивацію можна розділити на зовнішню та внутрішню.

Зовнішня мотивація не пов'язана безпосередньо з змістом предмета, а обумовлена зовнішніми обставинами. Зовнішня мотивація існує в двох різновидах: широка соціальна мотивація та вузько особистісна. Широку соціальну мотивацію П. Якобсон вважає підставою для оволодіння студентами іноземною мовою, і цією підставою може стати перспектива участі в різних форумах молоді. Вузько особистісна мотивація визначає ставлення до оволодіння іноземною мовою як способу самоствердження, а іноді як шлях до особистого благополуччя. Тут можливий досить широкий діапазон морального плану: від цивільних мотивів до вузькоegoїстичних.

Внутрішня ж мотивація пов'язана безпосередньо з самим предметом. Її ще часто називають процесуальною мотивацією. Людині подобається безпосередньо вивчати іноземну мову, подобається проявляти свою інтелектуальну активність. Дія зовнішніх мотивів (престижу, самоствердження тощо) може посилювати внутрішню мотивацію, але вони не мають безпосереднього відношення до змісту та процесу діяльності.

Е. Дісі, Р. Райан, Р. Френкін визначають внутрішню мотивацію як тенденцію до пошуку новизни і вибору для розвитку та застосування власних здібностей, для дослідження й навчання. Дослідницька поведінка — це суб'єктивна оцінка людиною своїх навичок щодо вирішення поставлених перед нею завдань або ситуацій, що склалися [2]. Згідно із теорією самодетермінації Дісі та Райана (2000), у людини є три вроджені потреби: компетентність, зв'язок з іншими людьми та автономність. Вони стверджують, що відчуття компетентності — необхідна умова мотивації, спрямованої на дослідження навколишнього світу та реакції на труднощі. Але, на думку вчених, перш ніж досягти компетентності, слід навчитися автономності.

Розрізняють безпосередній та опосередкований інтереси, що відповідають за різницю між внутрішньою і зовнішньою мотивацією. Безпосередній — це інтерес до самого процесу діяльності, наприклад, процесу пізнання, оволодіння знаннями, процесу праці, творчості. Опосередкований — це інтерес до результатів діяльності — до придбання престижної професії, матеріальної винагороди. Якщо відсутній інтерес до суті предмета та потрібно просто здати залік, а потім отримати диплом, то така навчальна діяльність має зовнішню мотивацію. Але людині подобається вчитися, а з іншого, він думає про отримання червоного диплома.

У результаті багаторічних досліджень були запропоновані різні теорії мотивації.

1. Біхевіористична теорія. Просте очікування нагороди та заохочення, яке є метою. Наступні досягнення будуються на попередньому досвіді отримання нагороди. Павлов ставив мотивацію в центрі своєї теорії людської поведінки. Зовнішніми мотиваційними силами можуть виступати батьки, вчителі, будь-які освітні вимоги тощо.

2. Когнітивна теорія. Мотивація займає особливе місце і в індивідуальному рішенні. Вибір людини залежить від тих цілей, які слід досягати або уникати, і від ступеня зусилля, прикладеного до процесу досягнення результату. Тут розрізняють шість видів потреб: потреба маніпуляції (вплив надає навколишнє середовище та різні зміни); потреба дій (фізичне і ментальне походження рухів та вправ); потреба в стимуляції (вплив надає оточення, інші люди, ідея, думки та почуття); потреба в знаннях (необхідний процес усвідомлення результату дослідження, маніпуляція, дії та стимуляція для вирішення протиріч, для усвідомлення системи знань); потреба в самоактуалізації.

3. Конструктивна теорія. Займає особливе місце в соціальному контексті. Це особистий вибір. Кожна людина мотивована по-різному і в суспільстві поводить себе індивідуально. Ці індивідуальні дії завжди взаємопов'язані з культурною та соціальною обставинами і не можуть існувати окремо від цього оточення. А. Маслоу розглядає мотивацію як складову, в якій остаточне досягнення цілей можливе лише через ієрархію потреб. Конструктивна теорія мотивації пов'язана з нашою взаємодією з оточенням та є частиною самовизначення.

Важливим фактором створення й розвитку мотивації виступає викладач іноземної мови, який створює умови для розвитку внутрішніх мотивів навчання та пізнавального інтересу до вивчення мови, впливаючи на мотиваційну структуру через визначення особистісно-значущих цілей навчання. Л. Губанова відзначає здатність викладача впливати на формування у студентів «самоосвітньої» компетентності — здатності підтримки інтересу до вивчення й підвищення рівня оволодіння іноземною мовою в процесі самонавчання [3].

«Самоосвітня» компетентність набуває особливого значення, зважаючи на зменшення кількості годин на аудиторну роботу студентів.

І. Башмакова підкреслює роль викладача при побудові довгострокових і короткострокових цілей навчання, їх контролі та коригуванні під час навчання іноземної мови [1].

Висновки. Отже, розвиток мотивації навчання у ВНЗ будується на досягненні успіху, що вимагає створення особливої за змістом навчальної програми та нових інструментів навчання, які забезпечують її виконання в сучасному інформаційному просторі. Студенти в основному керуються зовнішніми мотавами, при цьому присутня значна частка негативної мотивації («щоб не відрахували», «не поставили двійку»). Необхідно створювати на заняттях такі умови, за яких у студентів виникала б особиста зацікавленість та потреба у вивченні іноземної мови. Потреба у вивченні повинна відповідати таким різновидам внутрішньої мотивації, як комунікативна (безпосереднє спілкування на мові), лінгвопізнавальна (позитивне ставлення до мови) та інструментальна (позитивне ставлення до різних видів роботи).

Список літератури/References

1. Башмакова, И. С. Формирование интереса к изучению иностранного языка у студентов неязыковых вузов // Автомобиле- и тракторостроение в России: приоритеты развития и подготовка кадров : материалы Междунар. науч.-техн. конф. Ассоциации автомобильных инженеров, посв. 145-летию МГТУ «МАМИ». — М., 2010. — Кн. 12 — 287 с.

Bashmakova, I. S. (2010). *Formirovanie interesa k izucheniyu inostrannogo yazyika u studentov neyazykovyih vuzov* [Interest to foreign language formation among the students of non-linguistic universities]. *Avtomobile- i traktorostroenie v Rossii: prioritety razvitiya i podgotovka kadrov* [Auto and tractor industry in Russia: development priorities and training], vol. 12, 287 p.

2. Вилюнас, В. К. Психология развития мотивации / В. К. Вилюнас. — СПб. : Речь, 2006, — 458 с.

Vilyunas, V. K. (2006). *Psihologiya razvitiya motivatsii* [Psychology of motivation development]. St. Petersburg, Rech Publ., 458 p.

3. Губанова, Л. В. Психолого-педагогические основы подготовки преподавателей иностранного языка. — М., 2013. — 345 с.

Gubanova, L. V. (2013). *Psihologo-pedagogicheskie osnovy podgotovki prepodavateley inostrannogo yazyika* [Psychological and pedagogical bases of foreign language teachers training]. Moscow, 345 p.

4. Зимняя, И. А. Психология обучения неродному языку: на материале русского языка как иностранного / И. А. Зимняя. — М. : Рус. яз., 1989. — 219 с.

Zimnyaya, I. A. (1989). *Psihologiya obucheniya nerodnomu yazyiku: na materiale russkogo yazyika kak inostrannogo* [Psychology of non-mother tongue learning: based on the material of Russian as a foreign language]. Moscow, Russkiy Yasyik Publ., 219 p.

5. Макклелланд, Д. Мотивация человека / Д. Макклелланд. — СПб. : Питер, 2007. — 672 с.

Makklelland, D. (2007). *Motivatsiya cheloveka* [Person motivation]. St. Petersburg, Piter Publ., 672 p.

6. Петровский, А. В. Теоретическая психология : учеб. пособие для студентов психол. фак. высш. учеб. заведений / А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. — М., 2003.

Petrovskiy, A. V., Yaroshevskiy, M. G. (2003). *Teoreticheskaya psihologiya* [Theoretical Psychology]. Moscow, 234 p.

7. Фрэнкин, Р. Мотивация поведения: биологические, когнитивные и социальные аспекты. — 5-е изд. — СПб., 2003. — 256 с.

Frenkin, R. (2003). *Motivatsiya povedeniya: biologicheskie, kognitivnyie i sotsialnyie aspektyi* [Motivation of behavior: biological, cognitive and social aspects]. St. Petersburg, 256 p.

8. Хекхаузен, Х. Психология мотивации достижений / Х. Хекхаузен ; пер. с англ. — СПб. : Речь, 2006. — 458 с.

Hekhauzen, H. (2006). *Psihologiya motivatsii dostizheniy* [Psychology of achievements motivation]. St. Petersburg, Rech Publ, 458 p.

Дата надходження рукопису 07.04.2017

Цель. Проанализировать проблему мотивации студентов при изучении иностранных языков, определить различные взгляды на проблему, выделить теории изучения мотивации и рассмотреть виды мотивации студентов.

Методы. Основные научные результаты получены с использованием комплекса общенаучных и специальных методов исследования, а именно: систематизации и обобщения, теоретического обобщения, анализа и синтеза.

Результаты. Обобщены теоретические знания относительно понятия «мотивация». Рассмотрены взгляды различных ученых на проблему. Определены специфические факторы учебной мотивации. Проанализированы отличия внутренней мотивации от внешней и рассмотрены мнения ученых по этому вопросу. Определены теории мотивации и обозначены задачи преподавателя по повышению мотивации студентов при изучении иностранного языка.

Ключевые слова: мотивация, студенты, внутренняя мотивация, внешняя мотивация, факторы мотивации.

Objective. The aim of this research is to analyze the problem of motivating students in the process of the foreign languages studying; to identify different views on the problem; to highlight the theory of studying motivation and consider the types of students motivation.

Methods. The main research results are obtained applying the complex general scientific and special methods of investigation: systematization and generalization, theoretical generalization, analysis and synthesis.

Results. The theoretical knowledge of the notion of «motivation» is generalized. The views of various scientists on the problem are considered. Specific factors of educational motivation are determined. The difference between the internal motivation and the external one is analyzed and the opinions of scientists on this issue are considered. Theories of motivation are defined and the tasks of the teacher on increasing the students' motivation during a foreign language studying are outlined.

Key words: motivation, students, internal motivation, external motivation, motivation factors.